

კულტუროლოგია

**კულტურულ-ისტორიული ურბანული ლანდშეფტის მართვის
გამოცდილება მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში და XXI საუკუნის
ურბანული გამოწვევები (ავსტრალია, ჩინეთი, ეკვადორი, პაკისტანი,
ტანზანია, იტალია, ნიდერლანდები და საქართველო)**

**Cultural-historical urban landscape management experience in different
countries of the world and 21st century urban challenges (Australia,
China, Ecuador, Pakistan, Tanzania, Italy, the Netherlands and
Georgia)**

Ketevan Akhobadze

Doctor of Social Sciences

Georgian National Academy of Sciences

Senior specialist

Tel: +995 551 145080

E-mail: akhobadze21@gmail.com

ORCID:0000-0003-0534-9124

Abstract

The article is dedicated to the UNESCO World Heritage Program, in particular, the issues of preservation and protection of historic urban landscapes. The article discusses how the UNESCO World Heritage Program seeks to fulfill its mission of preserving the World Cultural Heritage, which is of particular universal importance to humanity, both for present and future generations.

We understand well that cities differ in their culture and historical development. Uncontrolled urbanization threatens the heritage and often raises the issue of its deterioration and destruction, which raises the fear of losing the identity in the society, the important “places” for them, the local cultural monuments. These issues are well reflected in the UN and UNESCO documents.

In the conditions of globalization, cities are so similar in financial, technological, informational and other characteristics that they lose their different appearance and become like analogues. Therefore only culture and heritage is the only resource that always separates peoples, cities and differentiates from each other. Powerful cities creatively incubate, creating a stimulating and engaging environment in a variety of cultural fields to showcase the unique features of their local culture that increase international visibility in a global context.

The values of the society and the ways of their expression are reflected in the culture. Cultural resources are a distinguishing feature of our cities. Therefore, these UN recommendations were developed in 2011 to better implement

urban management programs. Such are the HUL approaches for all UNESCO member countries that voluntarily agree to take action that does not necessarily seek to change existing doctrines or approaches to conservation, but is an additional tool of cultural policy proposed by UNESCO, in which the overall objectives of urban development can be seen, however, clearly shows the value of cultural variety, which distinguishes them.

The article provides 7 guidelines that describe the need for and application of HUL approaches in different countries, showing examples of their experiences. The article provides a comparative analysis of current processes in Georgia, as well as the need to use HUL approaches.

Key words: Culture, Cultural Values, Society, Ecology, Ecology of Culture, HUL models, UN, UNESCO

ქეთევან ახობაძე

სოციალურ მეცნიერებათა დოქტორი
საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის

უფროსი სპეციალისტი

ტელ: +995 551 145080

E-mail: akhobadze21@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0534-9124

აბსტრაქტი

სტატია ეძღვნება იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის პროგრამას, კერძოდ, ისტორიული ურბანული ლანდშაფტების შენარჩუნებისა და დაცვის საკითხებს. სტატიაში ნაჩვენებია, თუ როგორ ცდილობს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის პროგრამა შეასრულოს მსოფლიო კულტურული მემკვიდრეობის შენარჩუნების მისია, რომელსაც კაცობრიობისთვის განსაკუთრებული უნივერსალური მნიშვნელობა აქვს, როგორც ახლანდელი, ასევე მომავალი თაობებისთვის.

კარგად გვესმის, რომ ქალაქები განსხვავდებიან თავისი კულტურით და ისტორიული განვითარებით. უკონტროლო ურბანიზაცია მემკვიდრეობას საფრთხეს უქმნის და ხშირად მისი გაუარესება-განადგურების საკითხი დგება, რაც საზოგადოებაში იდენტობის, მათთვის მნიშვნელოვანი „ადგილების“, ადგილობრივი კულტურის ძეგლების დაკარგვის შიშს იწვევს. გაეროს და იუნესკოს დოკუმენტებში კარგად იკვეთება ეს პრობლემატიკა.

გლობალიზაციის პირობებში, ქალაქები იმდენად ემსგავსებიან ფინანსური, ტექნოლოგიური, ინფორმაციული და სხვა მახასიათებლებით, რომ კარგავენ თავიანთ განსხვავებულ იერსახეს და ანალოგიურობით ხდებიან. ამიტომ **მხოლოდ კულტურა და მემკვიდრეობაა ის ერთადერთი რესურსი**, რომელიც ყოველთვის გამოყოფს ერთმანეთისგან

ხალხებს, ქალაქებს და განასხვავებს. ძლიერი ქალაქები შემოქმედებით ინკუბატორებს, კულტურის სხვადასხვა სფეროში მასტიმულირებელ და მიმზიდველ გარემოს ქმნიან, რათა წარმოაჩინონ თავიანთი ადგილობრივი კულტურის უნიკალური თვისებები, რომელიც გაზრდის საერთაშორისო ხილვადობას გლობალურ კონტექსტში.

საზოგადოების ღირებულებები და მათი გამოხატვის გზები - კულტურაში აისახება. კულტურის სფეროს რესურსები კი ჩვენი ქალაქების ერთმანეთისგან განმასხვავებელი ნიშან-საშუალებაა. ამიტომ შემუშავდა 2011 წლის გაეროს ეს რეკომენდაციები, რათა უკეთესად განხორციელდეს ურბანული მენეჯმენტის მიმართულების პროგრამები. ასეთია HUL მიდგომები UNESCO-ს იმ ყველა წევრ-ქვეყნისათვის, რომელიც ნებაყოფლობით, თანახმაა განახორციელოს ქმედებები, რომლის მიზანი სულაც არ არის შეცვალოს არსებული დოქტრინები ან მიდგომები დაცვა-კონსერვაციის კუთხით, არამედ UNESCO-სგან შემოთავაზებული, **კულტურის პოლიტიკის დამატებითი ინსტრუმენტია**, რომელშიც მსოფლიო ურბანული განვითარების საერთო მიზნები ჩანს, თუმცა კარგად იკვეთება სხვადასხვა კულტურული ღირებულებაც, რომელიც მათ განასხვავებს.

სტატიაში მოცემულია 7 სახელმძღვანელო, რომლებიც აღწერს HUL მიდგომების საჭიროებას და გამოყენებას სხვადასხვა ქვეყნის მაგალითზე, სადაც ნაჩვენებია მათი გამოცდილების მაგალითები. სტატიაში მოცემულია საქართველოში მიმდინარე პროცესების შედარებითი ანალიზი, აგრეთვე HUL მიდგომების გამოყენების აუცილებლობა.

საკვანძო სიტყვები: კულტურა, კულტურის ღირებულებები, საზოგადოება, ეკოლოგია, კულტურის ეკოლოგია, HUL მოდელები, გაერო, იუნესკო.

შესავალი

სინამდვილეში, საკმაოდ ძნელია, გარჩიო, სად იწყება „საზოგადოება“ და სად მთავრდება „ბუნება“...

(ჰარვი 1993:31, 28)

გამოთქმა „კულტურის ეკოლოგია“, რომელიც დღევანდელი დროში ფართოდ გავრცელდა, ადამიანის ყოველდღიური ქცევის ნორმებს გულისხმობს იმ გარემოში, სადაც ცხოვრობს და მოღვაწეობს. მაგრამ ტერმინი „ეკოლოგია“ როგორი შინაარსითაც არ უნდა გამოვიყენოთ, ალბათ პრინციპული მნიშვნელობა არ აქვს, რადგან მთელ მსოფლიოში განვითარებული გამოწვევების ფონზე, ეკოლოგიური მოძრაობა, უფრო ფართოდ გაიშალა. ბუნების და კულტურის შენარჩუნება-გადარჩენის საკითხი, რომელიც ადამიანის ბიოსფეროსთან ჰარმონიულ ურ-

თიერთობას ეხება, დღეს განსაკუთრებულად მწვავედ დგას.

ნამახვანი ჰესის გარშემო დაწყებულმა სკანდალმა, როცა 2021 წლის 28 თებერვალს ქუთაისის ცენტრალურ მოედანზე, პროტესტის ნიშნად, ათასობით ადამიანი შეიკრიბა, კვლავ გამახსენა 40-იოდე წლის წინანდელი ისტორია.

ჯერ კიდევ 1988 წ., სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის საერთო კრებაზე (მოსკოვი, 27-29 დეკემბერი), რომელიც „ეკოლოგიის“ პრობლემების განხილვას მიემდგნა, უდიდესმა ქართველმა ენათმეცნიერმა, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის აკადემიკოსმა თამაზ გამყრელიძემ აკადემიკოს დიმიტრი ლიხაჩოვის შემდეგ, ერთ-ერთმა პირველმა ტერმინი „კულტურის ეკოლოგია“ გააჟღერა და ასე ჩამოაყალიბა: „კულტურის ეკოლოგია“ განიხილავს ადამიანს არა როგორც ბიოლოგიურ ობიექტს, რომელზეც ზემოქმედებას ახდენს ფიზიკური გარესამყარო, არამედ როგორც სოციალურ-კულტურულ ობიექტს, რომელიც გარკვეულ ურთიერთობებს ამყარებს ადამიანურ გარემოსთან და რომელზედაც ზემოქმედებას ახდენს ესა თუ ის სოციალური გარემო“. მეცნიერმა ყურადღება გაამახვილა ამ პრობლემაზე და აღნიშნა, რომ ჩვენ, ადამიანები, „...თითქმის მთლიანად უგულვებელვყოფთ „კულტურის ეკოლოგიის“ პრობლემებს, მაშინ როდესაც მთელი მსოფლიოს ხალხებს, განსაკუთრებით მცირერიცხოვან ერებს, ფიზიკური გარემოს სიწმინდის დაცვაზე არანაკლებ მწვავედ აწუხებს კულტურისა და ენის გადარჩენის, თავიანთ ესთეტიკურ და ეთიკურ ფასეულობათა დაცვის საკითხები. ამგვარ ენათა და კულტურათა მოსპობა და გადაშენება ისეთივე კატასტროფაა კულტურულ-ეკოლოგიური თვალსაზრისით, როგორც გარესამყაროს უკიდურესი დაბინძურება - ფიზიკურ-ბიოლოგიური ეკოლოგიის თვალსაზრისით... ჩვენ „წითელ წიგნში“ შეგვაქვს ცხოველთა და მცენარეთა სახელები, რომელთაც გადაშენება ემუქრებათ და ამით ვაფრთხილებთ კაცობრიობას, მაგრამ გვავიწყდება თვითონ ადამიანი და მისი კულტურა, როდესაც გულგრილად შევცქერით ხალხებისა და ენების გადაშენებას... რომლებიც თავად წარმოადგენენ კაცობრიობის ისტორიისა და საკაცობრიო კულტურის ნაწილს“ (თ. გამყრელიძე. ლიტერატურული საქართველო., 13.01.1989).

თამაზ გამყრელიძემ სწორედ ამ კრებაზე დააყენა საკითხი, მოეწვიათ სპეციალური სესია, რომელიც კულტურულ-ეკოლოგიური პრობლემის განხილვას მიემდგნებოდა და „კულტურის ეკოლოგიის“ მეცნიერულ საფუძვლებს ჩამოაყალიბებდა (ფაქტიურად, ეს ახალი დისციპლინის შექმნას მოასწავებდა, რომელსაც ქართველმა მეცნიერმა, იმ მომენტისათვის, პირობითად - „ადამიანისა და საზოგადოების ეკოლოგია“ უწოდა).

მოგეხსენებათ, **ურბანული ლანდშაფტი ადამიანის ჩარევის პროდუქტია, როცა ადამიანმა - გარკვეული ადგილისთვის დამახასიათებე-**

ლი არქიტექტურული, კულტურული და სოციალური გამოხატულებებით - გარემო შეცვალა. ამიტომ მიიჩნევენ, რომ პეიზაჟი, გარემომცველ ბუნებასთან „ადამიანის უძველესი და ამჟამინდელი ურთიერთობების სარკეა“ და ადგილობრივი კულტურის ჩამოყალიბებას უწყობს ხელს. ეს ურბანული პეიზაჟები ხშირად გამოხატავენ თანამედროვე ხელოვნების გამოვლინებებს (სკვერების გაფორმება ქანდაკებებით თითქმის ყველა ქვეყანაში, დაკარგული ბაღები ინგლისში და ა.შ.), როცა ძველი სივრცეების ნაცვლად იქმნება ახალი, უფრო კომფორტული, ხელმისაწვდომი, სადაც კარგად ჩანს შემოქმედის, მისი შემოქმედების და ინოვაციის ერთობლივი პროდუქტი. ასეთი ურბანული პეიზაჟის შემთხვევა უხვადაა, სადაც თვალსაჩინოა, გარემოს ადამიანი მისთვის სარგებლის მომტანად როგორ ხდის, როგორ თანაარსებობენ ისინი მისთვის ჰარმონიულ გარემოში.

მეთოდები

შესასწავლი საკითხი განხილულია საქართველოში, კერძოდ თბილისის ურბანული განაშენიანების მაგალითებზე. ნაშრომი ემყარება თბილისის დამახინჯებული გარემოს „უსახური“ შენობა-ნაგებობებით კომპლექსურად შეკრებილ მასალას და მათ შესახებ არსებულ ოფიციალურ მონაცემებს, რომელიც შედარებულია 7 ქეისის საშუალებით მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში ჩატარებულ ექსპერიმენტებთან, რომელიც HUL მიდგომების საჭიროებას და გამოყენებას აღწერს. კვლევისას გამოყენებულია შედარებითი მეთოდი.

შედეგები

სტატიაში მოცემულია 7 სახელმძღვანელო, რომლებიც აღწერს HUL მიდგომების საჭიროებას და გამოყენებას სხვადასხვა ქვეყნის მაგალითზე, სადაც ნაჩვენებია მათი გამოცდილების მაგალითები. სტატიაში მოცემულია საქართველოში მიმდინარე პროცესების შედარებითი ანალიზი, აგრეთვე HUL მიდგომების გამოყენების აუცილებლობა.

მსჯელობა

გაეროს ოფიციალური დოკუმენტებიდან ცნობილია, რომ ამჟამად, მსოფლიოს მოსახლეობის ნახევარზე მეტი ურბანულ გარემოში ან ქალაქში ცხოვრობს. დღევანდელ გლობალიზაციისა და ურბანიზაციის სამყაროში ქალაქები მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ უფრო ფართო საერთაშორისო განვითარების ჩარჩოში, რადგან დიდი რაოდენობით მეტროპოლიები და შუალედური ქალაქები ვითარდება უპრეცედენტო ტემპით. წინასწარი პროგნოზირებით, მოსახლეობის ექსპონენციალური ზრდა (პოპულაციის რაოდენობის ძალიან სწრაფი მატება, რომელიც მულტიპლიკაციით მიმდინარეობს, ქ.ა.) და ურბანიზაცია ნიშნავს, რომ

კაცობრიობის 70% 2050 წლისთვის იცხოვრებს ქალაქებში (გაერო, 2015).

ქალაქებს უდიდესი მნიშვნელობა აქვთ ადამიანის კეთილდღეობისა და ჯანმრთელობის დაცვის, სოციალური შემოქმედების და კულტურული მრავალფეროვნების განვითარების, აგრეთვე მატერიალური და არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის შენარჩუნებისა და მდგრადი გამოყენებისათვის. იტალიელი მეცნიერის **ფრანჩესკო ბანდარინის** და თანამოაზრის, **რონ ორსის** თვალსაზრისით, ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ მომავლისთვის, **ქალაქები როგორც სასიცოცხლო რესურსი ისე აღიარონ**. ქალაქები დინამიური ორგანიზმები არიან: სოციალური სტრუქტურები და მოთხოვნილებები ყოველთვის ვითარდება და ფიზიკური ქსოვილიც მუდმივად ეგუება. ამ კონტექსტშია განსახილველი კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა-კონსერვაციის საკითხი, რადგან ხშირად, ის არ ინტეგრირდება ან მცირედ ინტეგრირდება, როდესაც ფართო ურბანულ განვითარებაზე მუშაობა ხდება (Bandarin, Ron van Oers, 2015).

ამიტომ, გახდა აუცილებელი ურბანული მენეჯმენტის განახლება მომხდარიყო, რადგან „განვითარება და „ურბანული მემკვიდრეობის დაცვა“ ურთიერთსაწინააღმდეგო პროცესად კი არ დარჩენილიყო, არამედ მათი ინტეგრირება მომხდარიყო. და აი, 2011 წელს იუნესკოს გენერალური კონფერენციის რეკომენდაციით შემუშავდა ახალი მიდგომები - ისტორიული ურბანული ლანდშაფტის - Historic Urban Landscape (HUL) მიმართულებით. ეს გლობალური მიდგომა, მსოფლიოს არაერთმა ქვეყანამ, არაერთ ქალაქში, წარმატებით გამოიყენა - ქალაქების მდგრადობისათვის. სამომავლოდ, HUL-ის გამოყენება აი რას გულისხმობდა: *მულტიდისციპლინარული პრაქტიკა და ეროვნული (რეგიონალური) ჩარჩოების ჩართვა, მათ შესახებ ჩვენი ცოდნის გაღრმავება და მსოფლიო ქალაქებისათვის მზარდი კოოპერატიული ქსელების გაზრდა.*

რაში გამოიხატება HUL მიდგომის საჭიროება? თუ ეს საკითხი ჩვენში იწვევს ინტერესს, გაეროს მასალებში უნდა ჩავიხედოთ, სადაც კარგად არის ახსნილი, რომ ქალაქები დღეს - „ცოდნის, კულტურული მრავალფეროვნების ცენტრი და ბიზნესის და მრავალფეროვანი ინდუსტრიების კერაა“, სადაც საზოგადოების განვითარების ის გზები კარგად ჩანს, რომელიც ცვლილებებსა და ინოვაციებს ეყრდნობა. ქალაქი ხომ ბუნებრივი და ადამიანის ევოლუციის პროდუქტია, რომელზეც გავლენა აქვს სწრაფ ურბანიზაციას და არამდგრად განვითარების პროცესებს, რადგან კარგად ვიცით, რომ ცუდად დაგეგმილი და შემდეგ უკვე, ასევე ცუდად განხორციელებული ურბანული ზრდა იწვევს ქალაქის ხარისხის გაუარესებას, რაც პირდაპირ აისახება საზოგადოებაზე - მოსახლეობის ჭარბი რაოდენობა, სტანდარტული და მონოტონური განვითარება შენობა-ნაგებობების სიმკვრივის, საზოგადოებრივი სივრ-

ცეების დაკარგვა, არასათანადო ინფრასტრუქტურა, სოციალურ იზოლაციასთან ერთად, ურბანული სიღარიბე, როცა რესურსების არამიზნობრივ და არამდგრად გამოყენებას აქვს ადგილი; ამას დაემატა კლიმატის ცვლილებების და ეკოლოგიის კუთხით მწვავე საკითხები, რომელიც მთელი მსოფლიოს წინაშე დგას. ყველა ეს საკითხი, არაერთი შეხვედრის, კონფერენციის განხილვის მთავარი საგანია. ამიტომ, ამ მიზნით, შემუშავდა, შეიქმნა სახელმძღვანელო, სადაც ასახულია ისტორიული ურბანული ლანდშაფტისადმი (HUL) პრაქტიკული მიდგომები, თეორიული ინფორმაცია რესურსების „ქეისების“ სახით, ექსპერტების კვლევის შედეგები, კონკრეტული ქალაქების შესწავლით მიღებული. ეს ყველაფერი ხომ ჩვენთვისაა საჭირო და მნიშვნელოვანი, რათა სწორად გავუმკლავდეთ გამოწვევებს და ცვლილებებს და დავიცვათ ჩვენი ურბანული გარემო ჩვენივე კეთილდღეობისათვის“ (UNESCO World Heritage Centre).

დღეს როცა ამ საკითხებს ვიხილავთ და ვმსჯელობთ, ისტორიული გარემოს დრო-სივრცული ახალი გააზრება - უმნიშვნელოვანესი გახდა. განსახილველად თბილისის ურბანული განაშენიანების მაგალითიც საკმარისია - დამახინჯებული გარემო „უსახური“ შენობა-ნაგებობებით. ეს ვიზუალური მხარე!

რაც შეეხება თბილისის რეალობის პრაქტიკულ მხარეს, პრობლემები დაახლოებით ასე გამოიყურება:

მოგეხსენებათ, რომ მშენებლობის სექტორი, დღეისათვის, საქართველოს ეკონომიკის ერთ-ერთი მსხვილი სექტორია. ოფიციალური მონაცემებით ცნობილია, რომ 2017 წლისათვის მასზე ეკონომიკის 9.3% მოდიოდა, თუმცა 2018 წლის პირველ ნახევარში სამშენებლო სექტორში კლება დაფიქსირდა და წილი 8.6%-მდე შემცირდა. 2014-2017 წლებში მშენებლობის სექტორის ზრდა საშუალო წლიური ზრდა 12% იყო. პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოზიდვით მშენებლობა მხოლოდ ტრანსპორტის და საფინანსო საქმიანობის სექტორებს ჩამორჩება. თითქოს, მშენებლობის სექტორის ზრდის სწრაფი ტემპი საქართველოს ეკონომიკას ზრდის, დამატებით სამუშაო ადგილებს ქმნის, მაგრამ ამ პროცესს თან გარკვეული პრობლემები ახლავს. თუ არსებულ ოფიციალურ ინფორმაციას დავეყრდნობით, პრობლემების საფუძველი - *მშენებლობების დაახლოებით 80%-ის თბილისში და ბათუმში კონცენტრირება, არსებული საკანონმდებლო ბაზის გაუმართაობა და სამშენებლო ნებართვების გაცემის არასწორი პრაქტიკაა.*

საქართველოში სამშენებლო სექტორს 4 კანონი და 6 მთავრობის დადგენილება არეგულირებდა, მაგრამ ექსპერტების თვალსაზრისით, 2018 წელს (ივლისი) პარლამენტის მიერ დამტკიცებული „საქართველოს სივრცის დაგეგმარების, არქიტექტურული და სამშენებლო საქმიანობის კოდექსის“ ამოქმედებით (საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი

განვითარების სამინისტროს ავტორობითაა შემუშავებული და 2022 წლის იანვრიდან უნდა ამოქმედდეს) პარალელურად, უკვე არსებული მარეგულირებელი დოკუმენტები - ძალას დაკარგავენ. თუმცა მსოფლიო ბანკი, საქართველოში ყველაზე სუსტ მხარედ, მშენებლობის ხარისხის კონტროლს მიიჩნევს.

ხელისუფლებას სატრაბახოდ მიაჩნდა ისიც, რომ ნებართვების გაცემის სიმარტივით (2013 წლამდე), საქართველო მსოფლიოში მე-2 ადგილზე იყო. რეალურად კი შეფასების კომპონენტებში მშენებლობის ხარისხის კონტროლის ინდექსის შემოტანამ ნათლად გამოავლინა მშენებლობის ხარისხის გაუარესება. თბილისის „ქოტურმა მშენებლობებმა“ (რომელიც გარკვეული მოსაკრებლის გადახდის შემთხვევაში, მშენებელს ინტენსიური განაშენიანების კოეფიციენტის (კ2 კოეფიციენტი) გაზრდის საშუალებას აძლევს) კორუფციული რისკების ზრდა გამოიწვია და ამის გამო, 2017 წლის ბოლოს „ზონალური საბჭო“ გაუქმდა და მისი ფუნქციები თბილისის მერიის ურბანული განვითარების საქალაქო სამსახურს გადაეცა. ცვლილების შედეგად, კ2 კოეფიციენტის გაზრდის ნებართვების გაცემა მნიშვნელოვნად შემცირდა (https://www.transparency.ge/sites/default/files/msheneblobis_sektori_sakartveloshi.pdf).

ქართულ ინტერნეტ-სივრცეში არსებული მწირი მასალიდანაც შეიძლება დასკვნა გაკეთდეს: როცა რაიმე ფუჭდება, თავის მართლებისათვის ურთიერთგადაბრალების ხერხს მიმართავს პასუხისმგებელი ორგანოც და პირებიც... ამის ნათელი მაგალითია - თბილისში, ნუცუბიძისა და ვაშლიჯვრის დამაკავშირებელი გზის ზემოთ, მთის ფერდობზე გაჩენილი ნაპრალი, რომელიც მეწყრული პროცესების გააქტიურებას უკავშირდება და რის გამოც, თბილისის მერიამ 15 მარტს მიმდებარე მაჭავარიანის ქუჩაზე მოძრაობა შეზღუდა. დედამიწის შემსწავლელ მეცნიერებათა ინსტიტუტის დირექტორმა თეა გოდოლაძემ ტერიტორიის მონახულების შემდეგ განაცხადა, რომ წინასწარი დაკვირვებით, მეწყრის შეჩერება შეუძლებელი იქნება, რადგან მისი გააქტიურება ბუნებაში უხემ ადამიანურ ჩარევით მოხდა და თბილისის მერიის მიერ არასწორად დაგეგმილმა საგზაო სამუშაოებმა და სამშენებლო პროცესებმა გამოიწვია. თ.გოდოლაძემ ქალაქის ხელისუფლებას გეოლოგიური რისკების გაუთვალისწინებლობაში დაადანაშულა. მსგავსი მოსაზრება გეომორფოლოგმა ლაშა სუხიაშვილმა გამოთქვა, რომ ტერიტორიაზე არსებული გეოლოგიური მდგომარეობა მეწყრულ პროცესებს უწყობს ხელს, ადამიანურმა ჩარევამ კი პრობლემა კიდევ უფრო გააღრმავა. თუმცა, მისივე თქმით, „ნაკლებად სავარაუდოა“, რომ მეწყრის ჩამოწოლა რაიმე საფრთხეს შეუქმნის მოსახლეობას. თავის მხრივ, თბილისის მერიის ხელმძღვანელმა პირებმა განაცხადეს, რომ მეწყრული პროცესის შესწავლა მიმდინარეობს, უახლოეს დღეებში დასრულდება და რომ მშენებლობის ნებართვის გაცემამდე, თბილისის

მერია გარემოზე ზემოქმედების რისკებს მუდმივად აფასებს (/ <https://civil.ge/ka/archives/407458/>თბილისი მეწყრის საფრთხე ემუქრება.19/03/2021 - 21:00).

აი კიდევ ერთი ინფორმაცია, სადაც **მარტო ვაშლიჯვრის** პრობლემა არ ჩანს: „თბილისში, ვაშლიჯვრის თავზე მთის ფერდზე გაჩენილი ნაპრალის სიღრმე, პირველადი შეფასებით, 19 მეტრია, დაძრული უნდა იყოს დაახლოებით 500 000 კუბური მეტრი მიწა. გეოლოგები ამბობენ, რომ ეს ადგილი, ისევე როგორც, მაგალითად, **მთაწმინდის ქედი**, სეისმურად არამდგრადია და სიფრთხილეა საჭიროა... აქ მეწყრული პროცესები ბუნებრივად აქტიურია, თუმცა ადამიანის ჩართულობა, რომელიც რიგ შემთხვევებში რისკების შეფასების და დაზღვევის გარეშე ხდება, პროცესს აჩქარებს და მასშტაბებს უზრდის...იმ ადგილის ქვემოთ, სადაც მთას ნაპრალი გაუჩნდა, მერიას ახალი გზა გაჰყავს, რომლითაც ვაშლიჯვარი გეოლოგის გამზირს დაუკავშირდება. პარალელურად შენდება საცხოვრებელი და სხვა ფუნქციის მქონე ნაგებობები მთის ქედზე“. ამავე წყაროს მიხედვით: „...თბილისის არქიტექტურის სამსახურის ინტერაქტიულ რუკაზეც ლისის ტბის მიმდებარე ტერიტორია, მათ შორის, ფერდობი მაჭავარიანის ქუჩის თავზე, სადაც ინტენსიური მშენებლობების ნებართვებია გაცემული და მიმდინარეობს კიდევ აქტიური განაშენიანება, საშუალო და ნაწილობრივ მაღალი საფრთხის გეოდინამიკურ არეალად არის მონიშნული“ (<https://ka.warbletoncouncil.org/paisaje-urbano-12972>).

„გეოლოგები, დარგის სპეციალისტები და არქიტექტორები წლებია ვსაუბრობთ იმაზე, რომ ქალაქის მართვა ხდება გაუაზრებლად იმდენად, რომ დედაქალაქის მერია ვერ იცავს ვერც განაშენიანებას, ვერც ლანდშაფტს და ვერც მოქალაქეებს. სწორედ ეს გაუაზრებელი და არათანმიმდევრული პოლიტიკა ანგრევს თბილისს. საფრთხის შემცველი შეიძლება იყოს ნებისმიერი ტიპის ჩარევა ბუნებრივ პროცესებში, თუ ის არ ეყრდნობა ძალიან დიდი სიზუსტით შესრულებულ საპროექტო და კვლევით სამუშაოებს. ჩვენს რეალობაში ინფრასტრუქტურული სამუშაოები იწყება ისე, რომ ხშირად არ არსებობს შესაბამისი კვლევები და მასალები, რომელიც პროექტისთვის მზადდება, ზოგჯერ მხოლოდ ფორმალური შინაარსისაა. სამწუხაროდ, გახშირდა უხარისხოდ შესრულებულ სამუშაოებზე თვალის დახუჭვის შემთხვევებიც, რაც ძალიან დიდი უპასუხისმგებლობაა, რადგან ნებისმიერი თვალის დახუჭვა შეიძლება ქალაქს მორიგ ტრაგედიად დაუჯდეს“ - არქიტექტორი ანა ბიბილაშვილი.

„თბილისის მერია საინჟინრო ნაგებობების და ინფრასტრუქტურის ობიექტების მშენებლობასა და აღდგენა-რეკონსტრუქციაზე, რაც მეწყერსაწინააღმდეგო ღონისძიებების ჩატარებასაც გულისხმობს,

ყოველწლიურად დაახლოებით **45-დან 50 მილიონამდე ლარს ხარჯავს**. მიზანი თბილისის მოსახლეობისთვის უსაფრთხო საცხოვრებელი გარემოს შექმნაა. პარალელურად, ქალაქის მთავრობა იძლევა სამშენებლო ნებართვებს გეოლოგიურად სახიფათო ზონებში და თავის ინიცირებულ ინფრასტრუქტურულ პროექტებში გარემოზე ზემოქმედების კომპონენტს სათანადო მნიშვნელობას არ ანიჭებს“ (<https://www.radiotavisupleba.ge/a/31158230.html>/ნასტასია არაბული, 18 მარტი, 2021).

ნუცუბიძე-ვაშლიჯვრის დამაკავშირებელი გზა, ლისის ქედი, გლდანი, მთაწმინდა - (ტვერელის ეკლესია, რომლის გვერდითაც მშენებლობა მიმდინარეობს, კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლია. კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლებს კი კანონის თანახმად, ფიზიკური და ვიზუალური დაცვის არეალი აქვთ, რაც მათ სიახლოვეს განაშენიანებას უნდა ზღუდავდეს), ის არასრული ჩამონათვალია, რომლის შესახებაც ინფორმაციები უკანასკნელი რამდენიმე წლის განმავლობაში პრესაში გაჩნდა, თავისი დარღვევებით და საშიშროებით, სადაც კარგად ჩანს მოქალაქეების, ჟურნალისტების, სახელმწიფო მოხელეების და ექსპერტების დამოკიდებულება პრობლემასთან. სპეციალისტების და გულშემატკივარი მოქალაქეების გარდა, არავის აინტერესებს როცა ბრძანებას ხელს აწერენ, ან მშენებლობას იწყებენ, რომ დამცავი ზონის კრიტერიუმები დადგენილია, მისი მხოლოდ აღსრულებაა საჭირო.

საქმიანობის დაწყების წინ, სულ მცირე, საჭიროა გაიაზროთ, რომ აუცილებელია მშენებლობის „... საზღვრებში არსებული კულტურული მემკვიდრეობის, მათ შორის, ძეგლების, კულტურული ღირებულების მქონე ურბანული ქსოვილისა და ცალკეული შენობა-ნაგებობების, ისტორიული განაშენიანების, ქუჩათა ქსელის, გვემარებითი სტრუქტურის, ისტორიული ლანდშაფტის, არქეოლოგიური ობიექტების არასასურველი ზემოქმედებისაგან დაცვა;

მის საზღვრებში არსებული კულტურული მემკვიდრეობის ბუნებრივი, ისტორიული, ესთეტიკური, ეკოლოგიური გარემოს, მისი ავთენტური ელემენტების, ისტორიულად ჩამოყალიბებული ხედებისა და პანორამების, ასევე იმ სოციალურ-ეკონომიკური და კულტურული კონტექსტის შენარჩუნება, რომელიც ხელს შეუწყობს ძეგლისა და მისი გარემოს დაცვასა და მდგრად განვითარებას, ძეგლის, როგორც ისტორიის მოწმის, როლის შენარჩუნებას.

ექსპერტები მიიჩნევენ, რომ უმრავლეს შემთხვევაში, მშენებლობები უკანონოდ მიმდინარეობს, რაც ლანდშაფტთან საკმაოდ უხეში დამოკიდებულებით გამოიხატება. თბილისის მერის ხელმძღვანელობა კი ამტკიცებს, რომ ყველა მშენებლობა კანონიერად, კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლისთვის უსაფრთხოდ მიმდინარეობს (<https://www.radiotavisupleba.ge/> ნასტასია არაბული, 2019, 26 მარტი/).

დამნაშავეს ძებნა ამ სტატიის მიზანი სრულიადაც არ არის. მე მხოლოდ კონკრეტულ მაგალითებს გამოვიყენებ, რომ უფრო ნათელი გახდეს, როგორ ზრუნავენ სხვადასხვა ქვეყანაში ქალაქის განაშენიანებაზე, მათ ისტორიულ-კულტურულ მემკვიდრეობაზე, რომელიც ქალაქების გარკვეულ ადგილებში (ძირითადად ცენტრში) მდებარეობს და რა კონკრეტული მოდელებით უდგებიან არსებული პრობლემატიკის მოგვარებას.

კარგად გვესმის, რომ ქალაქები განსხვავდებიან თავისი კულტურით და ისტორიული განვითარებით. უკონტროლო ურბანიზაცია მემკვიდრეობას საფრთხეს უქმნის და ხშირად მისი გაუარესება-განადგურების საკითხი დგება, რაც საზოგადოებაში იდენტობის, მათთვის მნიშვნელოვანი „ადგილების“, ადგილობრივი კულტურის ძეგლების დაკარგვის შიშს იწვევს. გაეროს და იუნესკოს დოკუმენტებში კარგად იკვეთება ეს პრობლემატიკა.

მაინც როგორ შეიძლება, კულტურა და კულტურულ-ისტორიული მემკვიდრეობა დაეხმაროს ქალაქებს ამ გლობალიზაციის პროცესებში?

პასუხი ერთია: გლობალიზაციის პირობებში, ქალაქები იმდენად ემსგავსებიან ფინანსური, ტექნოლოგიური, ინფორმაციული და სხვა მახასიათებლებით, რომ კარგავენ თავიანთ განსხვავებულ იერსახეს და ანალოგიებით ხდებიან. ამიტომ **მხოლოდ კულტურა და მემკვიდრეობაა ის ერთადერთი რესურსი**, რომელიც ყოველთვის გამოყოფს ერთმანეთისგან ხალხებს, ქალაქებს და განასხვავებს. ძლიერი ქალაქები შემოქმედებით ინკუბატორებს, კულტურის სხვადასხვა სფეროში მასტიმულირებელ და მიმზიდველ გარემოს ქმნიან, რათა წარმოაჩინონ თავიანთი ადგილობრივი კულტურის უნიკალური თვისებები, რომელიც გაზრდის საერთაშორისო ხილვადობას გლობალურ კონტექსტში.

საზოგადოების ღირებულებები და მათი გამოხატვის გზები - კულტურაში აისახება. კულტურის სფეროს რესურსები კი ჩვენი ქალაქების ერთმანეთისგან განმასხვავებელი ნიშან-საშუალებაა. ამიტომ შემუშავდა 2011 წლის გაეროს ეს რეკომენდაციები, რათა უკეთესად განხორციელდეს ურბანული მენეჯმენტის მიმართულების პროგრამები. ასეთია HUL მიდგომები UNESCO-ს იმ ყველა წევრ-ქვეყნისათვის, რომელიც ნებაყოფლობით, თანახმაა განახორციელოს ქმედებები, რომლის მიზანი სულაც არ არის შეცვალოს არსებული დოქტრინები ან მიდგომები დაცვა-კონსერვაციის კუთხით, არამედ UNESCO-სგან შემოთავაზებული, **კულტურის პოლიტიკის დამატებითი ინსტრუმენტია**, რომელშიც მსოფლიო ურბანული განვითარების საერთო მიზნები ჩანს, თუმცა კარგად იკვეთება სხვადასხვა კულტურული ღირებულებაც, რომელიც მათ განასხვავებს.

მოგეხსენებათ, რომ გაერო 1976 წლიდან ყოველ 20 წელიწადში, საბინაო და მდგრადი განვითარების საკითხებზე კონფერენციებს ატა-

რებს, რომელიც 2016 წელსაც ჩატარდა. „HABITAT III“ - კონფერენციაზე აქცენტი გაკეთდა და შემუშავდა 17 მიზნის 2030 წლამდე ურბანული განვითარების გამოწვევებზე ზემოქმედების გეგმა, მათი შესაძლო მდგრადი განვითარებისათვის. ამ დოკუმენტში გაეროს განათლების მეცნიერებისა და კულტურის ორგანიზაცია (UNESCO, 2015) აცხადებს, რომ:

„იმ დროს, როდესაც საერთაშორისო საზოგადოება განვითარების სამომავლო მიზნებს განიხილავს, მთელი ძალისხმევა უნდა ფოკუსირდეს კულტურაზე... დაწყებული კულტურული მემკვიდრეობიდან, კულტურული და შემოქმედებითი ინდუსტრიებითა და კულტურული ტურიზმით, რომელიც არის მამოძრავებელი ძალა, მდგრადია როგორც ეკონომიკური, სოციალური, გარემოსდაცვითი განზომილებებით ისე - მამოძრავებელი“.

ამ მიმართულებით UNESCO უკვე მუშაობს: კულტურის როლის შესახებ ცნობიერების ამაღლების მიზნით, შემუშავდა პროგრამა - „კულტურა მდგრადი ურბანული განვითარების ინიციატივებისათვის“.

იუნესკოს ექსპერტების განმარტებით, „ისტორიული ურბანული ლანდშაფტის ურბანული ტერიტორია...კულტურული დაბუნებრივი ღირებულებების ისტორიული ფენის შედეგი... რომელიც ფართო ურბანულ კონტექსტში ვრცელდება და გულისხმობს: ძეგლის (შენობის) ტოპოგრაფიას, გეომორფოლოგიას, ჰიდროლოგიას და ბუნებრივ მახასიათებლებს... როგორც ისტორიულ, ისე თანამედროვე გარემოს, მისი ინფრასტრუქტურას მიწის ზემოთ და ქვემოთ, ღია სივრცეებს და ბაღებს, ურბანული სტრუქტურის ყველა სხვა ელემენტს, ასევე მოიცავს სოციალურ და კულტურულ წეს-ჩვეულებებს და ღირებულებებს, ეკონომიკურ პროცესებს და არამატერიალურ კულტურულ ფორმებს, რომლების მრავალფეროვნებასა და იდენტობასთანაა დაკავშირებული“ (იუნესკო, 2011).

მიმაჩნია, რომ იუნესკოს მიერ 2015 წელს გამოცემული სახელმძღვანელო - „**The HUL Guidebook/Managing heritage in dynamic and contrastly changing urban environments/UNESCO’s recommendation on the Historic Urban Landscape (Australia, China, Ecuador, Pakistan, Tanzania, Italy, Netherlands,** უმნიშვნელოვანესია ჩვენი ქალაქების დაგეგმარება-მშენებლობის საქმეში ჩართული სპეციალისტებისა და ბიზნესმენებისათვის, რადგან იმ მნიშვნელოვან ცოდნას იძლევა, რომელიც დაგეგმვის და ცვლილებების მართვისათვისაა. დოკუმენტში, რეკომენდაციის სახით, ექსპერტები განხორციელების 6 პუნქტიან გზას, როგორც თვითონ უწოდებებენ - „ექვს კრიტიკულ ნაბიჯს“ გვკარნახობენ (იხ. იუნესკო, 2011).

იუნესკოს ექსპერტებს მიაჩნიათ, რომ ურბანული მემკვიდრეობის რთულ გარემოში წარმატებით მართვისათვის, საჭიროა - სანდო მუდმივგანვითარებადი ინსტრუმენტები, რომელიც ინტერდის-

ციპლინარული და ინოვაციური ინსტრუმენტების სპექტრს უნდა მოიცავდეს, რომლის ოთხ განსხვავებულ კატეგორიად დაყოფა შეიძლება. ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ ურბანული მემკვიდრეობის მართვის, წარმატებული მენეჯმენტის მისაღწევად, ამ ოთხი კატეგორიის პოლიტიკა და ქმედებები, ერთდროულად, მიმართული უნდა იყოს და მოერგოს ადგილობრივ მოთხოვნა-განაცხადებს, რადგან ისინი არიან - ურთიერთდამოკიდებულნი.

ახლა ვნახოთ, რა ინსტრუმენტებზეა საუბარი და რას ეხება ეს რეკომენდაციები:

დაინტერესებულ მხარეებთან ერთად, მათი ურბანული ტერიტორიების ძირითადი ღირებულებების დასადგენად, **საზოგადოების ჩართულობა** უნდა გაძლიერდეს, შეიმუშაონ ხედვები, დაისახონ მიზნები, შეთანხმდნენ მოქმედებებზე მათი მემკვიდრეობის დაცვისა და მდგრადი განვითარების ხელშეწყობისათვის. ამ ინსტრუმენტმა თემებს შორის ხელი უნდა შეუწყოს კულტურათშორის დიალოგს, მათი ისტორიის, ტრადიციების, ღირებულებების, მოთხოვნილებების და მისწრაფებების შესწავლით და ჯგუფებში ინტერესთა კონფლიქტის შემთხვევაში, მოლაპარაკების დროს, შუამავლის როლი განახორციელოს;

ცოდნადადაგეგმარება ხელს უწყობს მემკვიდრეობის ავთენტურობის და მთლიანობის დაცვას. ცხოვრების ხარისხისა და ურბანული სივრცის გასაუმჯობესებლად, მათ უნდა აღიარონ მემკვიდრეობის კულტურული მნიშვნელობა და მრავალფეროვნება, უზრუნველყონ მონიტორინგი და ცვლილებების მართვა. მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული კულტურული და ბუნებრივი მახასიათებლების ასახვა, რათა მემკვიდრეობის, სოციალური და ეკონომიკური ზემოქმედების შეფასება გამოყენებული იქნას დაგეგმვისა და დიზაინის მდგრადობის, უწყვეტობის მხარდასაჭერად.

მარეგულირებელი სისტემები, ურბანული მემკვიდრეობის მატერიალური და არამატერიალური კომპონენტების მართვისათვის, შეიძლება შეიცავდეს სპეციალურ განკარგულებებს, აქტებს ან მითითებებს, მათი სოციალური და ეკოლოგიური ღირებულებების ჩათვლით. ხოლო ტრადიციული და ჩვეული სისტემები უნდა აღიარონ და განამტკიცონ კიდევ საჭიროებისამებრ.

ფინანსური ინსტრუმენტები მიმართული უნდა იყოს ქალაქის ტერიტორიების გაუმჯობესებისაკენ, მხოლოდ მემკვიდრეობის, მისი ღირებულებების დაცვის გათვალისწინებით. ისინი მიზნად უნდა ისახავდნენ შემოსავლების მომტან ინოვაციური განვითარების მხარდაჭერას და შესაძლებლობების გაზრდას, რომელიც ტრადიციების ფესვებიდან მოდის. გარდა სახელმწიფო და საერთაშორისო ფონდების თანხებისა, ფინანსური ინსტრუმენტები უნდა იქნეს გამოყენებული ადგილობრივ დონეზე კერძო ინვესტიციების წასახალისებლად. მიკ-

როკრედიტი და სხვა მოქნილი დაფინანსების მექანიზმები ადგილობრივი მეწარმეების მხარდასაჭერად და დასახმარებლად, აგრეთვე სახემწიფო-კერძო პარტნიორობის განსხვავებული მოდელები გვევლინება „ისტორიული ურბანული ლანდშაფტების“ (HUL) ფინანსური მიდგომების მდგრადობის გარანტად.

ეს მიდგომები ნათელი მას შემდეგ გახდა, როცა იუნესკოს ეგიდით შვიდი კვლევა ჩატარდა: **ბალარატი (ავსტრალია), შანხაი (ჩინეთი), სუჟოუ (ჩინეთი), კუენკა (ეკვადორი), რაულპინდი (პაკისტანი), ზანზიბარი (ტანზანია), ნეაპოლი (იტალია) და ამსტერდამი (ნიდერლანდები).** აქედან ხუთი ქალაქი: ბალარატი, კუენკა, შანხაი, სუჟოუ და რაულპინდი (Ballarat, Cuenca, Shanghai, Suzhou, and Rawalpindi) საპილოტე ქალაქები იყო HUL პროგრამისთვის, რომელსაც ხელმძღვანელობას უწევდა UNESCO-ს ეგიდით შანხაიში - **მსოფლიო მემკვიდრეობის სასწავლო და კვლევითი ინსტიტუტი** აზიასა და წყნარი ოკეანის რეგიონში (WHITRAP). თითოეული „ქეისი“ წარმოადგენს სხვადასხვა ძეგლების მაგალითზე HUL ინსტრუმენტებს, დამახასიათებელს თითოეული ადგილობრივი კონტექსტისათვის (<https://gohulsite.files.wordpress.com/2016/10/wirey5prpznidqx.pdf>).

საქმე ანუ „ქეისი N1“ - ბალარატი (ავსტრალია) (Ballarat, Australia)

სიუზან ფაიადი, ქალაქ Ballarat-ის მემკვიდრეობის სტრატეგიის კოორდინატორი

პროფესორი **კირ რივსი**, ავსტრალიის ისტორიის ფედერალური უნივერსიტეტის (CRAH) ერთობლივი კვლევითი ცენტრის დირექტორი (Susan Fayad, Coordinator Heritage Strategy, City of Ballarat and Prof. Keir Reeves, Director, Collaborative Research Centre in Australian History (CRAH) Federation University Australia)

ბალარატი მეტ-ნაკლებად ცნობილია მე-19 საუკუნის შუა წლებიდან, როგორც ვიქტორიანული პერიოდის „ოქროს ციებ-ცხელების“ ქალაქის ნიმუში. ის ავსტრალიაში, ვიქტორიას შტატის დასავლეთ რეგიონში მდებარეობს და ქვეყნისათვის სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობა აქვს, რადგან შტატის უდიდესი ქალაქია და რეგიონის ზრდისა და განვითარების მთავარი მამოძრავებელია.

Ballarat-ის კულტურის და მემკვიდრეობის ერთობლიობა, ფაქტურად მთავარი მიზეზია, რის გამოც, რეგიონში ქალაქის ახალი მაცხოვრებლების, კულტურული და ტურისტული მიმართულებების ვიზიტორთა დიდი რაოდენობაა, რაც მოსახლეობის კეთილდღეობას როგორც ეკონომიკური, სოციალური, ისე ჯანმრთელობის კუთხით, ხელს უწყობს. ბალარატის მოსახლეობის უპრეცედენტო ზრდა კუენკასა და ზანზიბარის მაგალითების მსგავსია. ასეთი ზრდა ერთ-ერთ ყველაზე

მნიშვნელოვან ფაქტორად ითვლება, რომელიც ქალაქის ეკონომიკურ განვითარებაზე ახდენს გავლენას, როგორც მოკლე, საშუალო, ისე გრძელვადიან პერსპექტივაში.

2013 წელს ხელი მოეწერა WHITRAP-ის საპილოტო პროგრამას UNESCO-ს HUL მიდგომის განსახორციელებლად მთელი მუნიციპალიტეტის უფრო მდგრადი მომავლისკენ. ახლა განვიხილოთ, რას გულისხმობდა ბალარატში ცვლილებების მართვა.

ბალარატის HUL მოდელის განხორციელების ძირითადი მიზანი მდგრადი ცვლილებების უზრუნველყოფის ჩარჩოს შექმნა იყო. HUL-ის საპილოტო პროექტის ეტაპი მოიცავდა: **დღეს, ხვალ, ერთად: ჩვენი ხედვა 2040-სთვის...** (*Today, Tomorrow, Together: The Ballarat Strategy - Our Vision for 2040*) მიდგომის ინტეგრირებას, რომელიც მოსახლეობის სამომავლო ზრდასთანაა კოორდინირებული.

Ballarat Strategy - მთელ მუნიციპალიტეტში გრძელვადიანი დაგეგმვისთვის მნიშვნელოვან სტრატეგიულ დოკუმენტს წარმოადგენს, რომელიც მემკვიდრეობის ღირებულებებსა და საზოგადოების იდენტობას მდგრადი განვითარებით აბალანსებს, მნიშვნელოვანია და შეესაბამება HUL-ის პრინციპებს. ამ სტრატეგიით ორგანიზებული იქნა, როგორც საზოგადოების ყველა ინიციატივა, ჩართულობის პროგრამის მეშვეობით, ისე სახელწოდებით **Ballarat Imagine** - ყველაზე დიდი „სათემო საუბარი“, რომელიც ოდესმე ჩატარდა ქალაქ ბალარატში.

ამასთან დაკავშირებით მთელი რიგი ღონისძიებები მოეწყო. მათ შორის, ორი საერთაშორისო სიმპოზიუმი. ღონისძიებებს შეუერთდა სხვადასხვა სათემო ფორუმი, რომელიც საზოგადოების მონაწილეობას და პროცესში საზოგადოების ხელმისაწვდომობას უზრუნველყოფდა. მამოძრავებელი ძალა და დამხმარე ორგანო ქალაქი ბალარატის ადგილობრივი ხელისუფლება იყო, რომელშიც კვლევის მიზნით გაერთიანდა: *ავსტრალიის ისტორიის კვლევითი ცენტრი (CRAH)*, *ავსტრალიის ფედერაციული უნივერსიტეტის კვლევითი და ციფრული ინოვაციების ცენტრი (CeRDI)*, *ავსტრალიის დიაკინის უნივერსიტეტის კულტურული მემკვიდრეობის ცენტრი აზიასა და წყნარი ოკეანეში (CHCAP)*. ამ პარტნიორობამ WHITRAP-ის, UNESCO-ს ფორუმის, ICOMOS-ის და ისტორიული ქალაქების ლიგის, ასევე ავსტრალიაში დაფუძნებული მრავალი ორგანიზაციის მეშვეობით HUL პრინციპების შემუშავება გამოიწვია. საპილოტე პროცესის განმავლობაში, პრიორიტეტი იყო: Ballarat მოდელის განვითარებისათვის ორი ონლაინ ინსტრუმენტის შექმნა: www.hulballarat.org.au და www.visualisingballarat.org.au, რაც თანამშრომლობის პლატფორმას და გადაწყვეტილებების მხარდაჭერას უზრუნველყოფდა, რომელიც ქალაქის შესახებ მრავალფეროვან ინფორმაციას შეიცავდა და ადვილად მისაწვდომს ხდიდა. ექსპერტები მიიჩნევენ, რომ HUL მიდგომა ძალზე წარმატებული

საპილოტე სქემაა, რომელმაც საერთაშორისო დონეზე წარმოაჩინა ბალარატი და მისი მიმდებარე რეგიონები. ბალარატის პოლიტიკურმა ლიდერებმა საბოლოო სტრატეგია 2015 წელს ერთხმად მიიღეს, აღნიშნეს, რომ ისინი, HUL მიდგომის განხორციელებას, ისტორიულ ქალაქში ცვლილებების მართვას სახელმძღვანელო ჩარჩოში გააგრძელებენ. ახალი ხედვით და მიდგომებით, ადგილობრივმა ხელისუფლებამ ცვლილებებთან გამკლავების ახალი მოდელი მართლაც შეიმუშავა, რომლის საფუძველია: ადგილობრივი იდენტობა, განსაკუთრებულობა, გამორჩეულობა, ადგილობრივი ღირებულებები და ლოკალიზებული მიდგომები, რომელიც ხალხზეა ორიენტირებული და პარტნიორობისა და თანამშრომლობის მოდელს, Ballarat-ის შესახებ კულტურაზე დაფუძნებული ახალი ტიპის ცოდნის მიღებას და პრობლემების შემოქმედებითი მიდგომებით გადაჭრას ემყარება. სამომავლო ქმედებების დასაგეგმად, ამ ყველაფერმა, შესაძლებელი გახადა ქალაქის კულტურული იდენტობის გამორჩეულობა განესაზღვრათ.

საქმე ანუ „ქეისი N2“ - შანხაი (ჩინეთი) (Shanghai, China; Suzhou, China)

ამ ქეისში ორი ობიექტი განიხილება - შანხაიში და სუოუში.

მდინარე ჰონკუ შანხაის ცენტრში, ჰონგკოს რაიონის ცენტრალურ ნაწილში მდებარეობს. ამ ტერიტორიის ისტორიული ურბანული ლანდშაფტის ფენები საუკეთესოდ გამოხატავს განვითარების ხანგრძლივ ისტორიას, ცინის დინასტიიდან დათმობების პერიოდამდე, თანამედროვეობამდე.

არქეოლოგიური აღმოჩენის თანახმად, პირველი დასახლება შანხაიში გაჩნდა დაახლოებით 4000 წლის წინ. მრავალწლიანი განვითარებისა და რეცესიის შედეგად, შანხაი მნიშვნელოვანი საპორტო ქალაქი გახდა ცინგის დინასტიის დროს (1616-1912). შანხაის გახსნამდე (1848), რაც ოპიუმის პირველ ომში დამარცხების შედეგი იყო (1840-1842), უკვე არსებობდა აყვავებული ბაზარი რამდენიმე პატარა, “სათევზაო სოფლით“, რომელთა შენობები ახლაც ჰონგკოს ისტორიული ქუჩების გასწვრივ დგას.

როდესაც ტერიტორია იაპონურმა ჯარებმა დაიკავეს (1932-1945), მრავალი ქარხანა, მაღაზია და საცხოვრებელი კორპუსი განადგურდა და მთელი ტერიტორია „დაკნინების პერიოდში“ შევიდა. 1945-1949 წლებში და მეორე მსოფლიო ომის დასრულების შემდეგ, ურბანული მშენებლობა მწირი იყო, მაგრამ ადგილობრივი მოსახლეობა მკვეთრად იზრდებოდა, რადგან დევნილთა უზარმაზარი რაოდენობა გადაადგილდებოდა. ცოტა ხნის შემდეგ, მცირე და საშუალო ბიზნესის გარკვეული საქმიანობა განახლდა. 1949 წლის შემდეგ აშენებული მრავალი ადგილობრივი ტრადიციული სახლი და საზოგადოებრივი შენობა დღემდე გამოიყენება.

გასული საუკუნის 90-იანი წლების შემდეგ, როდესაც ადგილობრივი ინდუსტრიების გარდაქმნა დაიწყო, ჰონგკოს რეგიონში და ჰონგკუს ნავსადგურში მრავალი ქარხანა გაუქმებული აღმოჩნდა. ურბანული განახლების დროს, ზოგიერთი შენობა და ქარხანა ახალ საცხოვრებელ კორპუსებად გადაკეთდა, მაგრამ წყლის სისტემა და ურბანული ქსოვილი დაცული დარჩა. ამიტომ ამ რაიონში, კვლავ შენარჩუნებულია ისტორიული არქიტექტურა, საზოგადოებრივი ობიექტები და ძველი ურბანული სივრცეები. ამ ძეგლის გარშემო არსებული გარემო ადამიანთა დასახლების, ქალაქის განვითარებისა და კულტურათა გაცვლის ხანგრძლივ ისტორიას წარმოადგენს.

HUL მიდგომით, რომელიც ამ ძეგლის მუდმივობას დრო-სივრცეში განიხილავს, მართვის კუთხით, შეთავაზებული იქნა რეკომენდაციები (ძეგლის დაცვა-გადარჩენასა და ტერიტორიის განვითარებას შორის ბალანსის გათვალისწინებით), რათა მიაღწიონ ე.წ. „ძეგლის უწყვეტობას“ და თან, მდინარე ჰონგკუს მიდამოებში ცხოვრების ხარისხი გაუმჯობესდეს...

ამ სამი მიზნის მისაღწევად, პროცესში გამოყენებული ძირითადი ინსტრუმენტია **საზოგადოების მონაწილეობა**, რომელიც ადგილობრივ დაგეგმარებაში, ღია დისკუსიებში და მითხოვნებიდან გამომდინარე, ადგილობრივი პოლიტიკის კორექტირებაში მონაწილეობს. ადგილობრივმა მთავრობამ ჩაატარა კონსულტაციები ადგილის განვითარების შესახებ, სამეცნიერო ინსტიტუტებისა და სოციალური ასოციაციების მონაწილეობით. უფრო მეტიც, მრავალი ადგილობრივი სამშენებლო პროექტი სოციალურთან ერთად, ბიზნეს რესურსს მოიცავდა, რომლის დახმარებით, ადგილობრივი სამრეწველო მექვიდრეობა და ისტორიული შენობები განახლდა.

ეკონომიკური განვითარების წახალისების აუცილებლობის თვალსაზრისით, შემოქმედებითი ინდუსტრიების აღორძინება და ახლის დანერგვა ადგილობრივი პოლიტიკის მნიშვნელოვან ნაწილს წარმოადგენდა.

შანხაის მაგალითზე HUL-ის ეფექტი კარგად არის წარმოდგენილი. მართალია, ამის განხორციელებას 10 წელი დასჭირდა, რათა მდინარე ჯონგკუს ისტორიული უბნის გარემო შეეცვალათ. გადაწყდა, რომ ისტორიული ტერიტორიების ურბანული განახლებისთვის, ძეგლის სრული კონსერვაცია ჩაენაცვლებინათ ისტორიული შენობებით, ახალი მასალითა და სივრცეებით - კონსერვაციის ჩარჩოების დაცვით. ტერიტორია იმდენად შეიცვალა და გაუმჯობესდა, რომ 2016 წელს „ადგილის ტრადიციული საცხოვრებელი სახლები“, რომელიც 11 უბანს მოიცავს, შანხაის ისტორიული რაიონების დაცვის სიაში შევიდა.

ვუჯიანგის რაიონი, სუჯოუ, ჩინეთი C H I N A W u j i a n g D i s t r i c t , S u z h o u

ამ მიმართულებით, როგორც ზემოთ აღვნიშნე, ჩინეთში მეორე პროექტიც განხორციელდა. **სოფელი შუანგ ვანი**, რომელიც მდებარეობს სუჯოუს რაიონში, ვუჯიანგის რაიონის სამხრეთ ნაწილში (თითქმის 2500 მცხოვრები), მდინარე იანძის დელტის სხვა ეკოლოგიურად სუფთა სოფლების მსგავსია. მთავარი არხის გასწვრივ განვითარებული, იგი ჩვეულებრივი სოფლის საცხოვრებლისგან და XX საუკუნის დასაწყისის ნაგებობებისაგან შედგება. აქვეა XVII საუკუნის ქვის პორტალი, რომელიც სოფლის თემისთვის მნიშვნელოვანი სიმბოლური ელემენტია. სოფლის ხალხური ხასიათი, გარშემორტყმული მინდვრებითა და გუბეებით, განსაკუთრებული სოფლის ლანდშაფტით, გაგახსენებთ **ფეი სიატონგის** „გლეხთა ცხოვრებას ჩინეთში» (1939, Fei Xiatong, Peasant Life in China). ჩინეთის სოციოლოგიისა და ანთროპოლოგიის მამამ, თავის ძირითად კვლევებში, ის გზა გაანალიზა, სოფლის მეურნეობის საქმიანობასა და აბრეშუმის წარმოებაში როგორ მონაწილეობდნენ Wujiang ფერმერები. **ეს ადგილობრივი იდენტურობის ელემენტია, რომელიც დღესაც ცოცხალია.**

2015 წლის აპრილში, შუანგ ვანის ადგილობრივმა მთავრობამ ხელი მოაწერა შეთანხმებას თანამშრომლობის შესახებ XJTU-ს ურბანიზაციის კვლევით ინსტიტუტთან, რომ HUL-ის მიდგომის გათვალისწინებით, მდგრადი განვითარებისათვის ადგილობრივი ფორმები შეესწავლათ. გამოიყო 4 მლნ. მუ. მაგრამ ეს არც ისე ადვილი აღმოჩნდა, რადგან სიტუაცია მოითხოვდა, ნახევარი თევზის ტბების სახნავ მიწად გადაკეთებას, რომელიც სოფლის ლანდშაფტის პოტენციური შეცვლით და ფერმერების შემოსავლის დაკარგვით უნდა მომხდარიყო. ისტორიული წყლის ლანდშაფტის იდენტურობის შესანარჩუნებლად, RIU-ს ექსპერტებმა 2019 წლამდე თევზის ტბების ეტაპობრივი გადაკეთების პროგრამა შეიმუშავეს. განვითარების ამ სქემა შეიცავდა შემდეგ წინადადებებს: სოფლის მთავარი არხების გასწვრივ არსებული საზოგადოებრივი სივრცის, ისტორიული გარემოს შენარჩუნება-გაუმჯობესება და ახალი მომგებიანი კულტურების, როგორცაა ვარდები - აღდგენას. სოფლის ტურიზმის განვითარების კუთხით, სოფლის ჩრდილოეთ – სამხრეთის შიდა მაკავშირებლები როგორც «მწვანე გზები» ისე განისაზღვრა, რომლის მიზანს, ნელი მობილობისათვის შესაფერისი ტროტუარების და გამწვანების შექმნა წარმოადგენდა. **სოფლის რებრენდინგის შემუშავებაში** (ვარდის ბაღები, ვარდის ჩაის სახლები, სტუმრებისათვის guests houses, განწვანება და ა.შ.) ადგილობრივი ტექსტილის მეწარმეებიც იღებდნენ აქტიურ მონაწილეობას და სოფლის მდგრადი მართვისათვის, HUL-ის პრინციპების თანახმად, მხარდასაჭერად, ადგილობრივი მოსახლეობის ჩართვაც მოხდა (იგულისხმება როგორც მიგრანტები, ისე ძირძველი

მოსახლეობა), რადგან შემუშავებულიყო თანამონაწილეობის საბოლოო სქემა, რომელშიც ადგილობრივი მემკვიდრეობის შენარჩუნება-დაცვის საკითხებზე იყო ყურადღება გამახვილებული. განვითარების პროგრამის ფარგლებში, ადგილობრივი ტექსტილის საქმიანობის მხარდაჭერისათვის, შემოთავაზებულია ღონისძიებები განსაკუთრებით საფუძვლიანად განიხილეს. შემდეგ, განვითარების ეს სქემა 2015 წლის ივლისში ადმინისტრაციულ დონეზე განსახილველად გადაეცა (Wujiang District). ამის შედეგად ადგილს **“ჩინეთის ლამაზი სოფლის”** წოდება მიენიჭა, რამაც მოსახლეობისათვის ადგილობრივი ბიუჯეტის გაზრდა გამოიწვია. პირველი მიღწევა „მწვანე გზების“ სისტემების განხორციელებით გამოიხატა, რომელიც 2015 მარტში დასრულდა. სოფლის მოსახლეობას და ტურისტებს უკვე შეუძლიათ ისარგებლონ საცალფეხო ბილიკებით, რომლებიც ულამაზესი მცენარეებითა და ვარდებითაა მორთული. დაიწყეს სოფლის ლანდშაფტის გარდაქმნა და მიიღეს თევზსაჭერი ტბების გადაკეთების პროგრამა. ეს იყო ადგილის მდგრადი განვითარების და მემკვიდრეობის პროგრამის პირველი ნაბიჯი.

საქმე ანუ „ქეისი N3“ - კუენკა, ეკვადორი (Kuenca, Ecuador)

კუენკას მატერიალური ფასეულობები ისტორიული, ბუნებრივი და სოციალური პროცესების კომბინაციის შედეგია. კუენკას მდებარეობამ ველზე, რომელიც ბორცვებით და ოთხი მდინარითაა გარშემორტყმული, ქალაქის იერსახე განაპირობა. ზოგიერთი გორაკი წმინდა ადგილს წარმოადგენს და ხედებით გამოირჩევა, რომელსაც უძველესი მოსახლეობა იყენებდა. მდინარეების ნაპირები მწვანე პარკებადაა ქცეული. არქეოლოგიური, გეომორფოლოგიური და გარემოსდაცვითი განსხვავებული ფენები ინფორმაციას გვაწვდის ურბანული განვითარების შესახებ, უმეტეს შემთხვევაში, გამოხატავს მემკვიდრეობის ნაგებობების ეკლექტურ ნაზავს, რომელთა მემკვიდრეობითი ღირებულება უფრო მისი საერთო ღირებულებით განისაზღვრება, ვიდრე მხატვრული ან ტიპოლოგიურით.

მსოფლიო კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის ნომინაცია, კუენკის ისტორიულ ცენტრსა და ქალაქის არამატერიალურ და სოციალურ კომპონენტებს შორის ურთიერთობას უსვამს ხაზს. ლათინური ამერიკის სხვადასხვა საზოგადოებისა და კულტურის წარმატებული შერწყმა განსაცვიფრებელი ფორმით, კუენკის დაგეგმარებით და ქალაქის პეიზაჟით, ლანდშაფტითაა სიმბოლიზებული. ამასთან, ბოლო ათწლეულის განმავლობაში, ეს ბალანსი შეიცვალა ტურიზმის ეკონომიკური საქმიანობის ზეგავლენით. ვაჭრობა მნიშვნელოვანი ტრადიციული საქმიანობაა კუენკაში, რომელიც აშკარად ჩანს ისტორიული ცენტრის მუნიციპალურ ბაზრებზე. გარდა ამისა, ქუჩებში,

მუნიციპალურ ბაზრებთან ერთად, სურსათის, ხელოვნების, ხელობისა და ტანსაცმლის მნიშვნელოვანი არაფორმალური ბაზარია განვითარებული. მკვიდრი მოსახლეობა, თავისი ტრადიციული ჩაცმულობით, ამ საქმიანობის მთავარი მონაწილეა. ისინი კუენკის არამატერიალურ მემკვიდრეობას განასახიერებენ, ხოლო ტურისტებისათვის კი მთავარი ღირსშესანიშნაობაა. ისეთ ადგილები კუენკაში, როგორცაა სიმონ ბოლივარის, სან ფრანცისკოს, მარისკალ ლამარის და სხვა ქუჩები (არამატერიალური აქტივები), ეკონომიკური საქმიანობის ცენტრია. ტურიზმის გაძლიერებამ არამატერიალური რესურსის განაწილების და გამოყენების დივერსიფიკაცია (ლათ. *diversificatio* ცვლილება, მრავალფეროვნება; კაპიტალის კონცენტრაციის ერთ-ერთი ფორმა) გამოიწვია. ისტორიული ცენტრის მრავალფუნქციონირება სხვადასხვა პირობითაა განპირობებული, რომელშიც ძალიან დიდ როლს ანთროპოლოგიური ფენები, გასტრონომია, ხელნაკეთობები, ძირძველი რიტუალები და სხვა არამატერიალური კულტურული რესურსი თამაშობს.

ურბანულ სივრცეში მემკვიდრეობის გააზრების სირთულის გამო, საჭირო გახდა ინტერდისციპლინარული კვლევითი ჯგუფის შექმნა (მოწვეული იქნა გარემოს დაცვის, ეკონომიკის, ანთროპოლოგიის, არქეოლოგიის, გეოლოგიის, არქიტექტურისა და სოციოლოგიის ექსპერტები).

PUH_C კვლევითი პროექტის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი შედეგი 2015 წელს კუენკის მუნიციპალიტეტს, უნივერსიტეტსა და WHITRAP-ს შორის გაფორმებული ხელშეკრულებაა. ამ შეთანხმების მთავარი მიზანი კი კუენკაში HUL მიდგომის ერთობლივი კვლევა იყო. ასევე, შედეგის მაჩვენებელია - საინფორმაციო ბიულეტენის, სტატიების გამოცემა, სემინარები და საერთაშორისო კონფერენციები, პროექტის ნაწილის გამოქვეყნება, რომელიც შესაძლებელი 2017 წელს გახდა, მსოფლიო მემკვიდრეობის ცენტრის ნიდერლანდების ფონდების დახმარებით.

საქმე ანუ „ქეისი N4“ - რაულპინდი, პაკისტანი (Rawalpindi, Pakistan)

რაულპინდის ძველი ცენტრი ბაზრებისა და სამეზობლო უბნების მჭიდროდ შეფუთული ტერიტორიაა, რომელმაც განვითარების და ურბანული ცხოვრების მდგრადი იმპულსი შექმნა. ადრეული ფორმირებებიც კი საოცრად კარგად იკითხება თანამედროვე რაულპინდში. ესაა - მემკვიდრეობის, ტრადიციების, სხვადასხვა რელიგიის და კულტურის გადაკვეთა, თანაარსებობა, რომელიც მრავალფეროვანი რელიგიური შემობა-ნაგებობებით, ტრადიციული ბაზრებით, მრავალენოვნებით, განსხვავებული ღვთისმსახურებით და რელიგიური ფესტივალებით, ხელოვნებით, მუსიკით, საკვებით და ყოველდღიური ცხოვრებით

ვლინდება. ძველი ქალაქი XVIII-XX საუკუნეების საცხოვრებელი და კომერციული შენობების მრავალფეროვნებას ინარჩუნებს, სადაც გაფორმების თვალსაზრისით, არც ერთი შენობა ერთნაირი არაა და დასავლურ-აღმოსავლური დიზაინის ფორმების სინთეზია: ჰორიზონტზე ტაძრის გუმბათები და მეჩეთის მინარეთები ისახება, რომელიც მოსახლეობისათვის ერთგარ ნიშნულსაც კი წარმოადგენს, რომ ბაზრის ლაბირინთებში გზა გაიკვლიონ (ანუ გეოგრაფიული მარკერის როლს ასრულებს).

ძველი ქალაქის არსებობის არცერთ ეტაპზე, მის დაცვაზე ან გაფორმებაზე არავის უზრუნვია. **ფიზიკურად ის გადაარჩინა მოსახლეობის სურვილმა - თაობიდან თაობაში შეინარჩუნონ თავიანთი ცხოვრების ტრადიციული წესი.** ამ საზოგადოების ერთობლიობამ, ანუ **სოციალურმა კაპიტალმა**, მიუხედავად მჭიდრო დასახლებისა, სოციალური დაძაბულობის და ღარიბი ინფრასტრუქტურისა, ქალაქის უწყვეტი ფუნქციონირების უზრუნველსაყოფად შეინარჩუნა და შეადუღა წარსული. სწორედ ეს, არამატერიალური მემკვიდრეობის არქიტექტურულ მემკვიდრეობასთან შერწყმა ანიჭებს ისტორიულ რაულპინდს მნიშვნელობას. HUL-ის პროცესის დასაწყებად რამდენიმე მნიშვნელოვანი ნაბიჯი გადაიდგა. რაულპინდის ისტორიული ურბანული ლანდშაფტის პროექტის (RHULP) მონაწილეებს ეთხოვათ მოემზადებინათ მასალები, სახელმწიფოებრივ დონეზე შექმნილი დოკუმენტისათვის - „პაკისტანი 2025: ერთი ერი - ერთი ხედვა“, Pakistan 2025: One Nation – One Vision, HUL-ის მიდგომების გათვალისწინებით (პაკისტანის მთავრობა 2014).

ექსპერტები მიიჩნევენ, რომ პაკისტანში ”მემკვიდრეობის ინფორმირებულობის” დონე დაბალია. ამ ქვეყანაში, მემკვიდრეობის დაცვა ლიმიტირებული, შეზღუდულია და ისტორიული ქალაქების დაცვის მცირე გამოცდილება გააჩნიათ. მიუხედავად ამისა, HUL-ის ძირითადი მოდელი მათ სრულად გაიაზრეს და ყველა პარტნიორის მიერ, ავტომატურად და სწავად იქნა მიღებული.

საქნე ანუ „ქეისი N5“ - ზანზიბარი, ტანზანია (Zanzibar, Tanzania)

ქვის ქალაქი ზანზიბარი ზანზიბარის კუნძულების ადმინისტრაციულ, სოციალურ და კულტურულ ცენტრს წარმოადგენს 1,3 მმ მოსახლეობით 2,460 კმ² ფართობზე. XIX საუკუნის ბოლომდე ეს ძველი ქალაქი ძლიერი და ფართო სავაჭრო ქსელის მთავარი კერა იყო, რომელიც სამ კონტინენტზე სამ რეგიონს აკავშირებდა: აღმოსავლეთ აფრიკას, ინდოეთის ნახევარკუნძულს და სპარსეთის ყურეს. ვაჭრობის ზენიტის პერიოდში, როგორც სპეციალისტები მიიჩნევენ, ამ ძველი ქალაქის ყველაზე მნიშვნელოვანი მახასიათებელი კოსმოპოლიტიზმი იყო. ყოველივე ამან, თავისთავად, ინდოეთის ოკეანეების ბასეინის

ხალხების, მათი იდეების და ღირებულებების შერწყმას შეუწყო ხელი და გაამდიერა. „ქვის ქალაქს“ მნიშვნელოვანი სივრცული და სოციალური ღირებულება მიენიჭა.

XX საუკუნის დასაწყისამდე ზანზიბარში ურბანიზაციის ისტორია ძირითადად მისი ცენტრის ისტორიით, „ქვის ქალაქით“ გამოიხატებოდა. მიუხედავად ამისა, ქვის ქალაქსა და ნაპირის “მეორე მხარეს” შორის მდინარის ნაკადმა, რომელიც Ng'ambo-ს სახელითაა ცნობილი, შექმნა დანაყოფი, რომელიც “სივრცულ გამყოფად” გარდაიქმნა. 2000 წელს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის სიაში ქვის ქალაქის ეს ნაწილი, N'gambo-ს ტერიტორია ბუფერული ზონის ნაწილი გახდა და ქალაქის ნაწილის სტატუსი დაკარგა. მართვის კონტექსტში, ქვის ქალაქის ამ უნივერსალური ღირებულების (OUV) სვეტს საფრთხე დაემუქრა - ის შეზღუდულ სოციალურ და გარემო სივრცეში აღმოჩნდა და აქედან გამომდინარე, მისი მომავალი განვითარებაც შეფერხდა.

ზანზიბარის ქეისის ექსპერტების მუშაობის პროცესში, შემდეგი პრობლემა გამოიკვეთა: „ქვის ქალაქსა“ და Ng'ambo-ს შორის ურთიერთ-საწინააღმდეგო კავშირი, რომელიც განვითარების სტატეგიის ახალი იდეები ჩამოყალიბებისათვის, კონსერვაციის მენეჯმენტის ახალ მიდგომებს მოითხოვდა. სწორედ აქ ჩაერთო HUL-ის მიდგომებები. მათ შესთავაზეს სოციალური უწყვეტობის ფონზე ახალი მეთოდოლოგია. შეიმუშავეს ქალაქ ზანზიბარის ახალი გენერალური გეგმა (Zans-Plan, 2015), რომელშიც N'gambo გახდა ახალი ქალაქის ცენტრი; **გამოწვევა იმაში მდგომარეობდა, რომ იქმნებოდა უწყვეტობა „ქვის ქალაქსა“ და ქალაქის ცენტრს შორის.** ამრიგად, N'gambo-ს განვითარებისათვის HUL მიდგომის განხორციელება გულისხმობდა - ამ ორი სივრცის უნიკალურობის წარმოჩენას, სივრცითი დაგეგმის საშუალებით. Ng'ambo Tuitakayo პროექტი მიზნად ისახავდა კონსერვაციის და მემკვიდრეობის მენეჯმენტი განხილული ყოფილიყო ფართო კონტექსტში, რაც ქალაქ ზანზიბარის ძლიერ ურთიერთკავშირს, დინამიკას და ინკლუზიურობას შექმნიდა.

2013 წელს დაიწყო N'gambo-ს კვლევა, ისტორიული ანალიზი და მეპინგი. არამატერიალური მემკვიდრეობის შესახებ კვლევა კვლავ გრძელდება.

ამ საპილოტე სამუშაოსთან ერთად, პარალელურად, საცხოვრებლის შესახებ მცირე პროექტიც განხორციელდა. ყველა ეს კვლევა შეხვედრით (2014) დასრულდა, სადაც საზოგადოებას Ng'ambo პროექტის შედეგების შესახებ ინფორმაცია გააცნეს. პროექტმა საზოგადოებას საშუალება მისცა უკეთ გაეცნო ზანზიბარის სოციალური და კულტურული ღირებულებები, რაც ქალაქის მოსახლეობის სამოქალაქო შეგნების ამაღლების საწინდარი გახდა. **“ხალხის მიერ დაგეგმვა”** - ეს იყო მათთვის გზავნილი, რათა კონსერვაციის მენეჯმენტსა და მდგრადი განვითარებისაკენ სვლას შორის, პარტნიორობის ახალი სტრატეგიული გაგება შექმნილიყო.

Ng'ambo Tuitakayo პროექტში HUL მიდგომის განხორციელება გახდა „ადგილობრივი გეგმის“ (LAP, Local Area Plan) შემუშავების საფუძველი, სივრცითი სტრატეგიისა და ურბანული დაგეგმარების ინსტრუმენტი: **რომ ზანზიბარში, ძლიერი მამოძრავებელი ძალა და მდგრადი განვითარების ფაქტორი კულტურა გახდეს!**

საქმე ანუ „ქეისი N6“ - იტალია, ნეაპოლი (Italy, Naples)

ალესიო რე, CSS-Ebla-ს გენერალური მდივანი (იუნესკოს საერთაშორისო მე-2 კატეგორიის ცენტრის დამფუძნებელი - კულტურის ეკონომიკის და მსოფლიო მემკვიდრეობის საკითხებზე კვლევის მიმართულებით - ITRECH; ტორინოს უნივერსიტეტის დამხმარე პროფესორი კულტურის პროექტებისა მართვის, კულტურის ინდუსტრიების და გლობალურ ბაზრებზე მენეჯმენტის მიმართულებით;

ნეაპოლი, იტალიის ერთ-ერთი მთავარი ისტორიული ქალაქია, მშენებლობის რამდენიმე ფენით, თარიღდება. რეალურად, ნეაპოლის ისტორიული ქალაქის ცენტრის ავთენტური კულტურული უნიკალურობა სხვადასხვა ფენის, კულტურული თვითგამოხატვის ფორმების მრავალფეროვნებითაა გამოწვეული, მისი სოციალური სიცოცხლისუნარიანობით, იმ ფაქტორებით, რომლებიც განსაზღვრავენ ამ ადგილს როგორც ნამდვილ ცოცხალ მემკვიდრეობად (რე, სანტაგატა, 2011; Re, Santagata)

ადგილობრივი განვითარებისათვის, კულტურის როგორც რესურსის ისე გააზრებას და ამისთვის, HUL-ის რეკომენდაციების გათვალისწინება, როგორც ჩანს, იტალიის ძველი ისტორიული ქალაქების ბედის საკითხთან დაკავშირებით, ცენტრალური და ფართო განხილვის საკითხია. ამიტომ დაკვირვებისათვის არჩეული იქნა ნეაპოლის ისტორიული ცენტრი, რომელიც მსოფლიო მემკვიდრეობადაა აღიარებული (სიაში 1995 წლიდანაა შესული). მოსამზადებელი დოკუმენტაციის მომზადება 2011 წელს დაიწყო, რომელსაც თან ერთვოდა HUL-ის რეკომენდაციები. ამან ექსპერტებს, რეალური შესაძლებლობების გააზრების და პრაქტიკულად გამოყენების საშუალება მისცა. მათ განსაზღვრეს ჩარჩოები და შექმნეს სამუშაო სტრუქტურის გეგმა. სინამდვილეში, ამ ინსტრუმენტებმა **ძეგლის დაცვა რეალურად უზრუნველყო** და სხვადასხვა მიზნის შესასრულებლად, მაგალითად, როგორცაა - კულტურის ინდუსტრიის, არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის და ქალაქის ქსელის განვითარება - **ინვესტიციები მოიზიდა**.

ცვლილებების მართვისათვის მათ კვლევები ჩაატარეს და დაასკვნეს, რომ გასტრონომია (იუნესკოს არამატერიალური მემკვიდრეობის ნუსხაში “პიცის” დამზადების ხელოვნება საცდელ სიაშია წარდგენილი), კერვა და ხელნაკეთობები, საშობაო სასცენო ხელოვნება (კუჩია, მარელი, სანტაგატა, 2007; დე კარო, მარელი, სანტაგატა, 2008; Cuccia, Marrelli,

Santagata, 2007; De Caro, Marrelli, Santagata, 2008), ასევე, როგორც ქალაქის ისტორიულ ცენტრში, ადგილობრივი შემოქმედებითი ინდუსტრიის ყველა სხვადასხვა სექტორი (მათ შორის, მუსიკალური პროდუქცია, რომელიც უდავოდ კულტურული ფასეულობების არაჩვეულებრივი და რთული სისტემის ყველაზე სასიცოცხლო და ავთენტური გამოხატულებაა) წარმოადგენს და განიხილება - ისტორიული ქალაქის კულტურული და ეკონომიკური ღირებულების შექმნის შესაძლებლობა (საშუალება). ამიტომ მათი გადარჩენის გარანტიის მოპოვებისთვის ბრძოლა პირველია, ქალაქის ავთენტური ისტორიული მნიშვნელობის (ლოკალურ თემში) შენარჩუნებისათვის .

შესაძლებლობების სამოქმედო გეგმების სტრუქტურირებისას (მატერიალური და არამატერიალური მემკვიდრეობის აქტივები) გამოჩნდა, რომ საჭიროა კომბინირებული პროცესი კონსერვაციასა და განვითარებისათვის, რაც ახალი კულტურისა და ინოვაციების უწყვეტი წარმოებით, ქმნადობით მიიღწევა. ასევე აუცილებელია ქმედებები: ახალგაზრდა ანტრეპრენიორების მხარდაჭერა, შემოქმედებით სექტორებში შესაძლებლობების განვითარება (capacity building), ქალაქის ცენტრში ისტორიული ტერიტორიების (ადგილის) ხელახალი გამოყენების სტიმულირება, ახალი დამწყები-start up ინიციატივების მასპინძლობა და კონკრეტული ზომების მიღება: ქალაქის ისტორიული სივრცეების, მაცხოვრებლებსა და მომსახურე პერსონალს შორის კავშირურთიერთობების საგამყარებლად. ყველა ეს ღონისძიება ტურისტულ სექტორთან გაერთიანდა, რომელსაც განვითარების ძლიერი პოტენციალი და კვალიფიკაცია გააჩნია.

იტალიელი ექსპერტები და დარგის მკვლევრები მიიჩნევენ, რომ მიუხედავად იმისა, მემკვიდრეობის რესურსების მართვის მიმართ მიდგომების შეცვლისათვის, ნეაპოლის ისტორიულ ცენტრში, HUL მიდგომის გამოყენების პირველი მცდელობა მნიშვნელოვან ძალისხმევას წარმოადგენს, ზოგიერთი გამოწვევის მოგვარებას, **სათანადო გადაწყვეტის პოვნა მაინც სჭირდება, რაც კვლავ პრობლემატურია.** მათივე თვალსაზრისით, სამომავლო განვითარებისთვის, კულტურისა და ეკონომიკის სხვადასხვა სექტორში ეფექტურად ინტეგრირებული მიდგომის შემოღების აუცილებლობა - აშკარაა.

ნამდვილად ვემხრობი კოლეგების აზრს, რომ კულტურულ-ისტორიული მემკვიდრეობის უძრავ-მოძრავი ძეგლების გარდა (როგორც ისინი უწოდებენ „ფიზიკური მემკვიდრეობა“), კულტურის მთელი კონცეფცია, რეალურად მდგრადი განვითარების შესაძლებლობების შესაქმნელად, პოტენციურ რესურსს და სტაბილურობის ფაქტორს წარმოადგენს - მაღალი სოციალური პრობლემების მქონე ქალაქისთვის, რომელიც ეძებს გადაწყვეტის გზებს.

საქმე ანუ „ქეისი N7“ - ამსტერდამი, ნიდერლანდები (Amsterdam, Netherlands)

დოქტორი ლოეს ველდპაუსი, ნიუკასტლის უნივერსიტეტის მეცნიერ თანამშრომელი (Dr. Loes Veldpaus, Research Associate at Newcastle University); იოჰან ჯ. სვარტი (Johan J. Swart)

ქეისი ამსტერდამში ჩატარებულ კვლევებს შეეხება, რომელიც HUL-ის მოდელით ეფექტურად განხორციელდა. ამსტერდამის სამუშაო ჯგუფში მიიჩნევენ, რომ HUL არ იყო „მარტივი“ განსახორციელებელი. პირველად, რთული იყო გზის არჩევა, „ადგილის“ იდენტიფიცირება. დოქტორმა ველდპაუსმა ტაქსონომეტრიაზე დაფუძნებული კვლევა ჩაატარა, რათა დაედგინა - **ურბანული და მემკვიდრეობის მართვის პოლიტიკაში განსხვავება**, პროცესები და დეპარტამენტები, ვისთანაც ეს საკითხები უნდა განხილულიყო. შეირჩა ზამთარში ამსტერდამის ჰერენგრაბტი. The Canal Ring Area - როგორც მსოფლიო მემკვიდრეობა, წარმოადგენს ამსტერდამის ისტორიული ურბანული ლანდშაფტის - ადგილის (ტერიტორიის) მკაფიო ნიმუშს.

ლანდშაფტის კონვენციაზე დაყრდნობით (CoE, 2000), ნიდერლანდებმა განახორციელა Belvedere პროგრამა (Feddes, 1999), როცა კულტურული მნიშვნელობის ობიექტის იდენტიფიცირების ინტეგრაცია და სტიმულირება მოახდინეს. ლანდშაფტური და მემკვიდრეობის მენეჯმენტის ამგვარად ინტეგრირებული აქტიური სტიმულირების მოქმედებებმა, საფუძველი დაუდო ნიდერლანდების ეროვნული მემკვიდრეობის შესახებ კანონის განახლებას (ძალაში შევიდა 2016 წლის ივლისში - RCE, 2016). ბელვედერის და ვენის მემორანდუმის (UNESCO, 2005) ფონზე, ამსტერდამი 2010 წლის მსოფლიო მემკვიდრეობის ნომინაციაში (De Jong et al., 2009) ელოდებოდა UNESCO-ს რეკომენდაციას ისტორიული ურბანული ლანდშაფტის შესახებ (HUL), რათა გამოეკლინა თავისი მზადყოფნა - გამოიყენოს ლანდშაფტური მიდგომა და ამით, თავისი პოზიციონირება გააკეთოს საცდელი სიისათვის უკვე შერჩეულ ობიექტების (Pereira Roders, 2013). ე.ი. მთავარი მიზანია, მსოფლიო მემკვიდრეობის ნომინაციის კონტექსტში, მიდგომების ფართოდ გამოყენება მოხდეს.

HUL მოდელის გამოყენებით, ნიდერლანდებში ჩატარებული კვლევა, მნიშვნელოვანი იყო. ტაქსონომიაზე (კლასიფიკაციაზე) დამყარებული ანალიზი ამსტერდამში მემკვიდრეობის დაცვისათვის HUL მოდელის გარშემო დისკუსიის და მისი გამოყენების საშუალებას იძლევა. დიდკუსია მიმდინარეობდა ურბანული დეპარტამენტის და მუნიციპალიტეტის დონეზე. ამ თემაზე ჩატარდა სამი სემინარი. ამ აქტივობათა მიზანი იყო - კულტურული მემკვიდრეობის რესურსების მართვის პოლიტიკის სწორი მიმართულება.

სემინარებზე დისკუსია მიმდინარეობდა იმის გასარკვევად - არსებული პოლიტიკა და მიდგომები ხელს უწყობს თუ, ხელს უშლის HUL-ის მოდელის იმპლემენტაციას (დანერგვას, განხორციელებას).

„მემკვიდრეობის ოფიცრების“ ყურადღება უფრო ობიექტებზე და ტერიტორიებზე იყო მიპყრობილი, ვიდრე ღირებულებების განსაზღვრაზე და დაცვაზე. ისინი ყველაზე კარგად იცნობენ ლანდშაფტს, ამიტომ „ადგილის დაუცველობის“ დადგენაზე და მოპოვებაზე იყვნენ კონცეპტირებული. ეს კი, ცვლილებების მართვისადმი (მენეჯმენტი) განსხვავებულ მიდგომებს გულისხმობდა.

ზოგადად, ამსტერდამში განხილულმა საკითხებმა ექსპერტებს დაანახა, რომ საჭიროა ინტეგრირებული თანამონაწილეობა და თანამშრომლობა. და რომ, ამ ინსტრუმენტების საშუალებით, რეკონსტრუქციების გათვალისწინებით, სახელმწიფოებრივ დონეზე საერთო გადაწყვეტილების მიღება ადვილია. ასეთი ინსტრუმენტები მემკვიდრეობის და ურბანული დეპარტამენტების მუშაობას აადვილებს, როცა დეფინიციებსა და მიდგომებში არსებული განსხვავებები დგინდება და განისაზღვრება. ამსტერდამის ქეისი გვამცნობს, რომ ექსპერტ-ოფიცრებმა მემკვიდრეობის ერთი მთლიანი კონცეფცია პატარა ნაწილებად დაყვეს და ნაბიჯ-ნაბიჯ არსებული გამოწვევების შესწავლით მათი მოგვარება დაიწყეს. ასეთმა მიდგომამ, ნაწილ-ნაწილ განხილულიყო საბაზისო თემები, შესაძლებელი გახდა - ადგილობრივი მმართველობის სისტემაში გამოეცადა ასეთი ახალი სპეციფიკა, როცა - ერთი საკითხის შესწავლა, მასში გარკვევა, მეორის განხილვისათვის - საწყისი წერტილი გახდებოდა.

დასკვნა

ამრიგად, ჩვენს მიერ განხილული საქმეები გვიჩვენებს, რომ იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის პროგრამას ექსპერტები რეკომენდაციაში მიმართულებებს აძლევენ, რათა ფოკუსირება მოხდეს ყოვლისმომცველი მარკეტინგის მნიშვნელობის პროგრამის განხორციელებაზე, რომელიც შეეხება ადგილის ბრენდის ცნობიერების და განათლების საკითხებს, რითაც პროგრამისა და მისი მნიშვნელობის შესახებ გლობალურ ცოდნას, აგრეთვე, დაფინანსებას გაზრდის.

გამოყენებული ლიტერატურა:

https://www.transparency.ge/sites/default/files/msheneblobis_sektori_sakartveloshi.pdf (ნანახია:21.04.21)

<https://ka.warbletoncouncil.org/paisaje-urbano-12972>(ნანახია:21.04.21)

<https://civil.ge/ka/archives/407458>(ნანახია:21.04.21)

<https://civil.ge/ka/archives/407458>/თბილის მეწყრის საფრთხე ემუქრება.

19/03/2021 (წაწახია:21.04.21)

<https://www.radiotavisupleba.ge/a/31158230.html>/წასტასია არაბული, 18/03/2021 (წაწახია:21.04.21)

<https://www.radiotavisupleba.ge/a/> წასტასია არაბული, 26 მარტი, 2019(წაწახია:21.04.21)

<http://www.historicurbanlandscape.com/>

<http://www.historicurbanlandscape.com/themes/196/userfiles/download/2017/6/19/hkmnquzjahrenkba.pdf>

<https://mysay.ballarat.vic.gov.au/ballarat-heritage-plan>

<http://whc.unesco.org/> UNESCO World Heritage Centre

<http://www.icrom.org/> ICCROM - International Centre for the Study of Preservation and Restoration of Cultural Property

<http://www.icomos.org/en/> ICOMOS - International Council on Monuments Sites

<https://arkadyosipov.ru/articles/ekologiya-goroda/> Игорьь Лауткин

<https://bezotxodov.ru/jekologija/jekologicheskie-problemy-gorodov>

<https://ka.warbletoncouncil.org/ecologia-urbana-38>

<https://socialjustice.org.ge/ka/products/kumshvadi-kalakebi-globalizatsiis-urban-uli-gamotsvevebi>

<https://ge.boell.org/ka/2020/10/28/mcvane-sakitkhebi-2020-clis-saarchevno-programbshi>

<https://urbanforensics.files.wordpress.com/2012/09/inthenatureofcities.pdf>

THE_HUL_GUIDEBOOK_Managing_heritage_in_d.pdf (This guidebook was launched at the 15th World Conference of the League of Historical Cities in Bad Ischl, Austria in 2016)

UNESCO (2015) <http://en.unesco.org/themes/culture-sustainable-development>

UNESCO Recommendation on the Historic Urban Landscape http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=48857&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

The management plan of the Historic Centre of Naples is available at this link:

<https://www.comune.napoli.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/14142>

The HUL Guidebook/Managing heritage in dynamic and contrastly changing urban environments/UNESCO's recommendation on the Historic Urban Landscape (Australia, China, Ecuador, Pakistan, Tanzania, Italy, Netherlands, 2015)

<https://gohulsite.files.wordpress.com/2016/10/wirey5prpznidqx.pdf>

<http://historicurbanlandscape.com/themes/196/userfiles/download/2016/6/7/wirey5prpznidqx.pdf>

https://www.researchgate.net/publication/282919042_The_Historic_Urban_Landscape_Managing_Heritage_in_an_Urban_Century

Context_Document-def-georgian.pdf.pdf/დავოსის დეკლარაცია, 2018

Akhobadze, K. (2018). Sakhelmtsifo da Kulturis Politika. Tbilisi: gamomtsemloba "universali" (ახობაძე, კ. (2018). სახელმწიფო და კულტურის პოლიტიკა. თბილისი: გამომცემლობა „უნივერსალი“).

Bandarin, F. Ron van Oers. (2012). The Historic Urban Landscape: Managing Heritage in an Urban Centry. ISBN: 978-1-119-96809-2

Gamkrelidze, T. (1988). Ekologia da Kultura: gamosvla "SSRK mecnierebata akademiis" saerTo krebaze (Moskovi, 27-29 dekemberi). litereturuli saqartvelo. 13.01.1989 (თ. გამყრელიძე. ეკოლოგია და კულტურა: გამოსვლა "სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის" საერთო კრებაზე (მოსკოვი, 27-29 დეკემბერი, 1988 წ.). ლიტერატურული საქართველო. 13.01.1989)

Культурно-Исторический Опыт Управления Городскими Ландшафтами в Разных Странах Мира и Вызовы 21 Века (Австралия, Китай, Эквадор, Пакистан, Танзания, Италия, Нидерланды и Грузия)

Кетеван Ахобадзе

Доктор социологических наук

Старший специалист

Национальной Академии Наук Грузии

Тел: +995 551 145080

E-mail: akhobadze21@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0534-9124

Резюме

Статья посвящена Программе всемирного наследия ЮНЕСКО, в частности, вопросам сохранения и защиты исторических городских ландшафтов. В статье рассмотрено, как Программа всемирного наследия ЮНЕСКО стремится выполнить свою миссию по сохранению всемирного культурного наследия, имеющего особое универсальное значение для человечества, как для нынешнего, так и для будущих поколений.

Мы хорошо понимаем, что города различаются по своей культуре и историческому развитию. Неконтролируемая урбанизация угрожает наследию и часто поднимает вопрос его ухудшения и разрушения, что вызывает страх потерять самобытность в обществе, важные для них «места», местные памятники культуры. Эти вопросы хорошо отражены в документах ООН и ЮНЕСКО.

В условиях глобализации города настолько схожи по финансовым, технологическим, информационным и другим характеристикам, что теряют различный вид и становятся аналогами. Поэтому только культура и наследие - это единственный ресурс, который всегда отделяет народы, города и отличает их друг от друга. Мощные города творчески инкубируют,

создавая стимулирующую и увлекательную среду в различных областях культуры, чтобы продемонстрировать уникальные особенности своей местной культуры, которые повышают международную известность в глобальном контексте.

Ценности общества и способы их выражения отражены в культуре. Культурные ресурсы - отличительная черта наших городов. Таким образом, эти рекомендации ООН от 2011 года были разработаны для более эффективного выполнения программ городского управления. Таковы подходы HUL для всех стран-членов ЮНЕСКО, которые добровольно соглашаются принять меры, которые не направлены на изменение (не обязательно) существующих доктрин или подходов к сохранению, но являются дополнительным инструментом культурной политики, предложенным ЮНЕСКО, в котором видны общие цели мирового городского развития, хотя также ясно очевидны различные культурные ценности, которые их отличают

В статье представлены 7 руководящих кейсов, в которых описывается необходимость и применение подходов HUL в разных странах, а также приводятся примеры их опыта.

Дается сравнительный анализ текущих процессов в Грузии, а также необходимость использования подходов HUL.

Ключевые слова: Культура, Культурные Ценности, Общество, Экология, Экология Культуры, Модели HUL, ООН, ЮНЕСКО